

GOVERNANCE BY NATIONAL ECONOMY

DOI: 10.46340/eujem.2023.9.4.3

Alina Polukhina, PhD in Political Science

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3475-448X>

STATE POLICY REGARDING RESTORATION AND DEVELOPMENT OF INFRASTRUCTURE

Аліна Полухіна, к. політ. н.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗБУДОВИ ІНФРАСТРУКТУРИ

The article defines the main directions and prospects for the state policy on the restoration and development of infrastructure. It was noted that the main challenge at present is the creation of conditions for maintaining the transport infrastructure in proper functional condition in the territories under the control of Ukraine, maintaining and increasing the capacity of checkpoints, and reorientating logistics transportation to fulfill the most important functions of the country. Also, in order to restore, rebuild, modernize transport infrastructure objects, and gradually integrate the transport network of Ukraine into the EU transport network, it is necessary to take appropriate measures and adopt a number of legal acts. The experience of countries in which there have been armed conflicts shows that such measures are high-cost and can significantly exceed the amount of official development aid. Despite the war, railway infrastructure is one of the most important components of the successful functioning of our country. After all, it is thanks to railway transport that cargoes with humanitarian aid arrive on time and to the places where they are most needed. "Ukraine is constantly repairing all damage and developing ways to support the functioning of critical infrastructure. The post-war period of railway infrastructure restoration should become a driving stage for the opening of new opportunities for Ukraine in cooperation with partners, therefore plans are already being developed and the support of the countries of the European Union is being attracted. The main directions for improving the functioning of railway transport in Ukraine, which are proposed in the Recovery Plan of Ukraine, are given. Recommendations are given for the actions of the authorities during the war; regarding the restoration of Ukraine after the end of the war; on the development of Ukraine in the strategic perspective until 2030. It was noted that the restoration and rebuilding of infrastructure in the conditions of war is extremely necessary. It is clear that the prospects for infrastructure recovery depend on many determinants.

Keywords: infrastructure, railway infrastructure, reconstruction, state policy, war.

Постановка проблеми. Російська агресія значно вплинула на зміну та функціонування транспортної системи України. Через бойові дії на території України та запроваджений військовий стан повітряний простір України закритий. Також, фактично розпочалась блокада морських портів на південному узбережжі України. Військові кораблі країни-агресора блокують судноплавство в Чорному та Азовському морях для суден, що прямують до/з морських портів України. Через блокування морських портів України вантажовідправники та перевізники вимушені змінювати логістику експортних перевезень, спрямовуючи вантажі на західні прикордонні переходи. Перевезення вантажів під час війни є складним завданням через низьку пропускну здатність

прикордонних переходів на заході України¹. Отже, найважливішим викликом наразі є створення умов для підтримання транспортної інфраструктури у належному функціональному стані на підконтрольних Україні територіях, збереження та підвищення пропускної спроможності пунктів пропуску, переорієнтація логістичних перевезень задля виконання найважливіших функцій країни. Також, задля відновлення, відбудови, модернізації об'єктів транспортної інфраструктури, та поступової інтеграції транспортної мережі України до транспортної мережі ЄС необхідно провести відповідні заходи, прийняти низку нормативно-правових актів². В умовах воєнного стану перевезення вантажів морським та повітряним транспортом тимчасово не здійснюються, а залізничним транспортом – обмежено, у зв'язку з чим вітчизняний ринок транспортних послуг трансформується у напрямі пріоритетного застосування автомобільного транспорту для здійснення перевезень вантажів (як комерційних перевезень вантажів, так і гуманітарних вантажів). Неможливість виконання транзиту територією країни-агресора та її союзника Білорусії вплинуло на логістику автоперевезень у міжнародному сполученні. Також необхідні заходи для диверсифікації постачання палива із країн Заходу. Наразі імпорт палива здійснюється в основному із Польщі, Румунії, Словаччини, Молдови та Угорщини, а показники його обсягу постійно зростають. Також, на сьогоднішній день внаслідок російської агресії Україна зазнала проблем із експортом української продукції, зокрема агропромислової продукції. Для цього необхідно розробляти альтернативні маршрути доставки вантажу до країн ЄС та інших ринків через Європу. Скасування адміністративного бар'єру у вигляді дозволів, який є стримуючим фактором для вільного ринку, є необхідним та важливим для забезпечення інтенсифікації економічних процесів, особливо в умовах воєнного часу³. Однак, досвід країн, в яких були збройні конфлікти, показує, що такі заходи є високовартісними та можуть значно перевищувати обсяги офіційної допомоги на цілі розвитку⁴.

Метою статті є визначити основні напрямки та перспективи щодо державної політики щодо відновлення та розбудови інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. «27 липня віцепрем'єр-міністр з відновлення України Олександр Кубраков та директор проекту агентства USAID «Економічна підтримка України» (USAID ERA) Тімоті Мадіган підписали меморандум про співпрацю між Міністерством відновлення та USAID ERA»⁵. Документом було визначено наступні пріоритети:

- стратегічний розвиток міст;
- формування нового бачення та іміджу регіону;
- сприяння трансформації вугільних міст;
- стратегія SMART-спеціалізації Донецької та Луганської областей;
- стратегія трансформації 7 вугільних міст Платформи сталого розвитку вугільних міст Донецької області;
- підвищення спроможності громад до партнерства, розвитку бізнесу та залучення ресурсів (Державно-приватне партнерство, Корпоративна соціальна відповідальність);

¹ Проект Плану відновлення України: матеріали робочої групи: «Відновлення та розбудова інфраструктури», 2022 (Національна рада з відновлення України від наслідків війни). *Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України* <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/restoration-and-development-of-infrastructure.pdf>>. (2023, серпень, 14).

² Там само.

³ Там само.

⁴ Богдан, Т. (2022). План відновлення України: сильні та слабкі сторони. *LB.ua*. <https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html>. (2023, серпень, 14).

⁵ Укрінформ (2023). *Мінвідновлення і проект USAID домовилися про розбудову експортної інфраструктури* <<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3741265-minvidnovlennia-i-proekt-usaid-domovilisa-pro-rozbudovu-eksportnoi-infrastrukturi.html>>. (2023, серпень, 14).

- реалізація інфраструктурних проєктів;
- залучення інвестицій в інфраструктуру;
- розробка туристичного бренду Приазов'я (посилання на сторінку туризм);
- залучення громад, молоді та студентів до здійснення перетворень в регіоні;
- імплементація моделей успішної трансформації міст США, Канади та Європи¹.

Так як повітряний простір цивільної авіації закритий, та морські порти заблоковані, та реалізація зернової угоди швидше за все буде у великих обсягах реалізуватись залізничним транспортом. Незважаючи на війну, залізнична інфраструктура – одна з найважливіших складових успішного функціонування нашої країни. Адже саме завдяки залізничному транспорту вантажі з гуманітарною допомогою прибувають вчасно і туди, де вони найбільше потрібні. «Україна постійно усуває всі пошкодження та розробляє способи підтримки функціонування критичної інфраструктури. Післявоєнний період відновлення залізничної інфраструктури має стати рушійним етапом для відкриття нових можливостей для України у співпраці з партнерами, тому вже розробляються плани та залучається підтримка країн Європейського Союзу»².

У Плані доцільно визначені основні напрямки вдосконалення функціонування залізничного транспорту в Україні: «необхідність забезпечення першочергових безоплатних перевезень для держави у військових та гуманітарних цілях (військові перевезення, евакуація населення, релокація підприємств, перевезення гуманітарної допомоги); вимушена зміна логістики експортних залізничних перевезень через блокування морських портів України та зміну областей формування вантажної бази (необхідність перенаправлення на західні прикордонні переходи); на сьогодні складно спрогнозувати процес та географію відновлення промислових підприємств, які фактично формують вантажопотоки для залізничної галузі; подекуди зберігаються застарілі процедури та процеси надання транспортних послуг, що не відповідають сучасним вимогам; незавершене реформування залізничної галузі у відповідності до *acquis* ЄС (водночас, здійснення будь-яких структурних перетворень та базових реформ ринку залізничних перевезень у воєнний час є недоцільним)³.

Заслуговують на увагу окремо рекомендації експертів громадянського суспільства, надані в робочій групі з відновлення інфраструктури при Національній раді відновлення України⁴. Експертами було запропоновано рекомендації щодо дій влади під час війни; щодо відновлення України після завершення війни; щодо розвитку України в стратегічній перспективі до 2030 року.

Рекомендації громадянського суспільства щодо дій влади під час війни:

- На міжнародному рівні постійно наголошувати на необхідності розблокування морських портів України для відновлення довоєнних обсягів українського експорту.
- Підписати з ЄС угоду про лібералізацію автомобільних перевезень, яка скасує необхідність визначення квот і видачі дозволів на автомобільні вантажні перевезення до країн-членів ЄС.
- Надавати більше повноважень на місця. Регіональні відділення транспортних компаній (наприклад, Укрзалізниця) краще володіють оперативною інформацією та можуть швидше й гнучкіше реагувати на виклики.

¹ USAID (2022). *Проект «Економічна підтримка України»* <<https://era-ukraine.org.ua/page-achieving-success/>>. (2023, серпень, 14).

² Кислий, А.О. (2023). *Розбудова залізничної інфраструктури як форма реалізації післявоєнної відбудови України* <<http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279787>>. (2023, серпень, 14).

³ Проект Плану відновлення України: матеріали робочої групи: «Відновлення та розбудова інфраструктури» 2022 (Національна рада з відновлення України від наслідків війни). *Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України* <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/restoration-and-development-of-infrastructure.pdf>>. (2023, серпень, 14).

⁴ Реанімаційний пакет реформ (2022). *Рекомендації щодо відновлення та розбудови інфраструктури* <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/Koalitsiia-RPR_Propozytsii_Vidnovlennia-ta-rozbudova-infrastruktury.docx.pdf>. (2023, серпень, 14).

– Посилити роботу з європейськими транспортними компаніями, переконувати їх у необхідності та вигідності розширення перевізних, перевантажувальних і складських потужностей на своїй території. Переорієнтація вантажопотоків України на захід — це не тимчасове явище. Україні на найближчі десятиліття будуть потрібні надійні та потужні коридори транспортування вантажів у бік Європи.

– Розширювати та розвивати контейнерні перевезення. Цей напрям був важливим ще до повномасштабного вторгнення РФ, особливо в контексті ланцюжків постачання з Китаю до Європи, а зараз набуває додаткової ваги через дефіцит перевантажувальних потужностей на залізниці.

– Посилити торговельний річковий флот України, відремонтувати та купити додаткові баржі для Українського Дунайського пароплавства, що дозволить йому розвивати торгівлю по Дунаю та до чорноморських портів Румунії.

– Збільшити виробничі потужності Кілійського судноремонтного заводу для поліпшення роботи Українського Дунайського пароплавства.

– Збільшити виробничі потужності вагонобудівельних, вагоноремонтних і локомотиворемонтних заводів України для забезпечення безперебійної роботи української залізниці.

– Забезпечити безперебійний та надійний імпорт залізничних рейок після руйнування їх єдиного виробника в Україні — заводу «Азовсталь», налагодити внутрішнє виробництво залізничних рейок широкої колії та рейкових скріплень.

– Оптимізувати роботу пунктів контролю на кордоні України з країнами ЄС, проводити прикордонний, митний, ветеринарний та фітосанітарний контроль на станціях спільно з європейською стороною, що дозволить зменшити час затримки вантажів.

– Розвивати електротранспорт в Україні, щоб зменшити залежність від імпорту викопного палива¹.

Рекомендації щодо відновлення України після завершення війни:

– Дослідити питання доцільності побудови в Україні залізниці з «вузькою» колією до основних логістичних центрів країни для поліпшення сполучення з країнами Європи.

– Оцінити збитки, завдані авіаційній галузі України, розробити стратегію її відновлення, оцінити доцільність відновлення всіх регіональних аеропортів, які працювали до повномасштабного вторгнення РФ.

– Оцінити збитки, завдані морській галузі України, розробити проектно-кошторисну документацію для відновлення роботи морських портів, ремонту причалів, розмінування, підняття затоплених кораблів тощо.

– Продовжити розвиток електричного транспорту в Україні, зобов'язати АЗС встановлювати зарядні станції для електромобілів, розглянути можливість запровадження податкових пільг на купівлю малих та енергоефективних автомобілів та електромобілів.

– Продовжити роботу з розвитку транспортних об'єктів, які є частиною європейської мережі TEN-T, переглянути стан реалізації проектів і потреби в змінах.

– Оцінити стан Каховського шлюзу на річці Дніпро та можливість відновлення річкових перевезень Дніпром.

– При розробці проектів відновлення міст передбачити розвиток велосипедного та персонального електричного транспорту.

¹ Реанімаційний пакет реформ (2022). *Рекомендації щодо відновлення та розбудови інфраструктури* <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/Koalitsiia-RPR_Propozytsii_Vidnovlennia-ta-rozbudova-infrastruktury.docx.pdf>. (2023, серпень, 14).

– Переглянути модель транспортного хабу для Києва, змінити її в бік менш централізованого підходу. Модель хабу передбачає велике скупчення пасажирів і вантажів в одному місці, що в умовах агресивного сусіда та постійної загрози нападу може бути небезпечно.

– Відновити транспортне сполучення з українським Кримом, розробити стратегію розвитку транспортної системи півострова та його інтеграції в транспортну систему України¹.

Рекомендації щодо розвитку України в стратегічній перспективі до 2030 року:

– Продовжити реформу Укрзалізниці — її розділення на компанії, що відповідають за інфраструктуру, ремонт обладнання, пасажирські та вантажні перевезення.

– Продовжити дію пілотного проєкту із запровадження приватної локомотивної тяги на залізниці, вивчити результати пілоту та допустити приватну тягу на залізницю на постійній основі.

– Підвищувати привабливість морських портів України, переглянути політику встановлення портових зборів. При постійній військовій загрозі морські порти залишатимуться дуже вразливими. Очікується, що страхові компанії будуть застосовувати для роботи в українських портах підвищені ставки. Тому Україні потрібна державна політика, спрямована на встановлення конкурентних портових зборів.

– Повною мірою скористатися підписаною з ЄС Угодою про спільний авіаційний простір, залучати європейські компанії до роботи на українському ринку, розвивати внутрішні авіаційні перевезення.

– Скоротити кількість старих автомобілів в українському автопарку шляхом встановлення більш жорстких правил реєстрації автомобілів з великим пробігом, контролю обігу незареєстрованих автомобілів, розмитнення для імпортованих автомобілів і стандартів викидів для вже зареєстрованих автомобілів (декарбонізація транспорту).

– Налагодити випуск залізничних вагонів за європейськими стандартами, підписати з ЄС угоду про допуск українських вагонів на залізниці країн ЄС².

Відзначимо, що основних проблем відновлення інфраструктури можна віднести: війна ще не закінчилась (і надалі збройна агресія росії постійно руйнує об'єкти інфраструктури), відповідно фінансування тих чи інших пріоритетних напрямків щодо відновлення постійно змінюються.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що відновлення та відбудова інфраструктури в умовах війни є вкрай необхідною. Зрозуміло, що перспективи відновлення інфраструктури залежать від багатьох детермінант (ризиків відновлення нестабільності чи повторного вторгнення, пошкодження, завдані в результаті ракетних обстрілів та бойових дій, залучення інвестицій). Відзначимо, що відновлення та відбудова під час війни, після завершення та в стратегічній перспективі повинні відбуватись з урахуванням функціонування критично важливих об'єктів, об'єктів, які впливають на якість життєдіяльності, а також модернізація інфраструктури.

References:

1. Bohdan, T. (2022). Plan vidnovlennia Ukrainy: sylni ta slabki storony [Ukraines recovery plan: strengths and weaknesses]. *LB.ua*. <https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html>. (2023, August, 14). [in Ukrainian].
2. Kyslyi, A.O. (2023). *Rozbudova zaliznychnoi infrastruktury yak forma realizatsii pisliavoiennoi vidbudovy Ukrainy* [Development of railway infrastructure as a form of implementation of post-war reconstruction of Ukraine]. <<http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279787>>. (2023, August, 14). [in Ukrainian].

¹ Реанімаційний пакет реформ (2022). *Рекомендації щодо відновлення та розбудови інфраструктури* <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/Koalitsiia-RPR_Propozytsii_Vidnovlennia-ta-rozbudova-infrastruktury.docx.pdf>. (2023, серпень, 14).

² Там само.

3. Ukrinform (2023). *Minvidnovlennia i proiekt USAID domovylysia pro rozbudovu eksportnoi infrastruktury* [The Ministry of Reconstruction and the USAID project agreed on the development of export infrastructure] <<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3741265-minvidnovlennia-i-proekt-usaid-domovilisa-pro-rozbudovu-eksportnoi-infrastrukturi.html>>. (2023, August, 14). [in Ukrainian].
4. *Proiekt Planu vidnovlennia Ukrainy: materialy robochoi hrupy: «Vidnovlennia ta rozbudova infrastruktury», 2022* (Natsionalna rada z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny) [Draft of the Recovery Plan of Ukraine: materials of the working group: "Recovery and development of infrastructure", 2022 [(National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War)] *Yedynyi veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy* [Government portal]. <<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/restoration-and-development-of-infrastructure.pdf>>. (2023, August, 14). [in Ukrainian].
5. USAID (2022). *Proiekt «Ekonomichna pidtrymka Ukrainy» (Proiekt USAID)* [Project "Economic Support of Ukraine"]. <<https://era-ukraine.org.ua/page-achieving-success/>>. (2023, August, 14). [in Ukrainian].
6. Reanimatsiinyi paket reform [Reanimation package of reforms] (2022). *Rekomendatsii shchodo vidnovlennia ta rozbudovy infrastruktury* [Recommendations for the restoration and development of infrastructure]. <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/Koalitsiia-RPR_Propozytsii_Vidnovlennia-ta-rozbudova-infrastruktury.docx.pdf>. (2023, August, 14). [in Ukrainian].